

Video a közművelődési könyvtárakban

Napjaink egyik legújabb dokumentumtípusa a videokazetta, amely Magyarországon a '80-as évek elejétől kezdett közismertté válni és elterjedni az otthonokban és a különböző intézményekben. Újdonságát az is bizonyítja, hogy a szó helyesírása még változóban van. Bár a magyar helyesírás szabályainak 1987-es kiadása szerint a videot és minden vele kezdődő szóösszetételt rövid o-val kell írni, nagyon sokszor olvashatjuk a magyar kiejtés szerinti leírást, vagyis a videó alakot. Dolgozatomban a szabályban rögzített írásmódot követem.

Abban a könyvtárban dolgozom, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Kertész utcai szakolvasótermében, ahol a közművelődési könyvtárak közül elsőként, már 1982-ben megjelent a videomagnó. Így számomra a könyvtárnak szerves tartozéka a videokészülék, és munkánknak természetes része annak kezelése. Amikor a Könyvtárellátó Vállalat és a Szabó Ervin Könyvtár között létrejött a megállapodás az Új Videofelvételek című kiadvány készítéséről, a fentiek miatt került sor a Kertész utcai olvasóteremre, és így lettem én is részese ennek a vállalkozásnak kollégáimmal *M. Donáth Katalinnal és Téchy Tündével* együtt.

Nagyon lelkesen kezdünk a munkához, és sok energiát befektetve alakítottuk ki a füzet végleges formáját. Sokat kellett tanulnunk, hiszen vállalt feladatunkhoz tartozott a rendsző kiválasztása, a bibliográfiai leírás elkészítése, a szakozás, a filmek minősítő jelekkel való ellátása és a recenzió elkészítése is. Sokrétű munkát és a feldolgozási folyamat minden fázisának alapos ismeretét követelte meg tőlünk ez a feladat.

1986 őszén jelent meg az Új Videofelvételek próbaszáma. Úgy nézett ki, a könyvtárosok kedvezően fogadták, igényük volt egy ilyenfajta segédeszközre. Az 1987-ben megjelent három füzetben már tükröződött az ajánlatok változatossága és sokszínűsége. 1988-ban azonban már csak egy füzet jutott el a könyvtárakba. A megjelenteken kívül két teljes füzet

anyagát adtuk le, és pótlólagos leírásokat is készítettünk.

Ezek az előzmények késztettek arra, hogy szakdolgozatom fő témájául a közművelődési könyvtárakban zajló videózás lehetőségei mellett az Új Videofelvételek című állománygyarapítási tanácsadóval kapcsolatos eddigi munkánk ismertetését válasszam, abban a reményben, hogy nem egy befejezett történetről, hanem csak egy hasznos kezdeményezés első lépéseiről írok.

A videokazetta

A video szó latin eredetű, jelentése: látok. A mai szóhasználatban az elektronikus mozgóképvitellel kapcsolatos berendezéseknek és módszereknek a gyűjtőneve. Az 1973-ban megjelent Új Filmlexikon így ír a videokazettáról: „A film és a tv harcának sajátos terméke, amely forradalmasítja mindkét műfajt. A képmagnóból fejlődött ki, s lehetővé teszi, hogy a filmet mint egy magnószalagot fűzzék a tv-készülékbe. Ilyen módon a videokazetta tulajdonosa házimozihoz élvez, tetszése szerint kívánt helyen félbehagyhatja és újra folytathatja a műsort, jelenetet ismételhet... Jelentőségét jelzi, hogy világszerte nagy vállalatok, könyvkiadók, lapkonszernek foglalkoznak a vele kapcsolatos problémák megoldásával, a leggazdaságosabb, legjövődélmezőbb, leghatékonyabb tömeges rendszer megteremtésével.” Ez volt tehát a távlat 1973-ban. Mára a videotechnika valóban forradalmasította a filmet és a tv-t, versenyre, új utak keresésére késztetve a szakembereket. A video fogalomkörbe azonban nem csak a hétköznapi ember által is ismert videomagnó és videokazetta tartozik. Szoros a kapcsolata a kábeltévével, számítógéppel, elterjedt a képzőművészetben is. Formailag sem a videokazetta az egyetlen, használják a videoszalagot és a videolemezt is. A hazai közművelődési könyvtárakban és ház-

tartásokban a videokazetta a legelterjedtebb, ennek kezelése a legegyszerűbb.

Az első képmagnókat 1956-ban kezdték széles körben használni. A professzionális képrögzítés elterjedése után 1967-ben hozta forgalomba a japán *Sony* cég az első olyan készüléket, amelynek köszönhetően ma a képmagnó az emberek mindennapi eszközévé vált. A különböző technikai fejlesztések után a ma használt VHS (Video Home System) rendszer az, amely kifejezetten az otthoni videózás céljaira készült, és amely megjelenése után nem sokkal a könyvtárakban is helyet kapott. Elsőként a '70-es évek elején az Egyesült Államokban és Angliában, Magyarországon a '70-es évek közepén tűnt fel és a '80-as évektől vált közzismertté. Becslések szerint hazánkban közösségi tulajdonban kb. 30 készülék van. '87-es adatok alapján pedig a tv-készülékekkel rendelkező háztartások 6,4%-ában van videokészülék. A növekedés az előző évhez viszonyítva 46,2%! (Összehasonlításképpen és érdekességként néhány ország hasonló adatai: Ausztria 17,1%, növekedés 28,9% – Egyesült Államok 59,1%, növekedés 35,9% – Kuvait 74,2%, növekedés 5,6% – Norvégia 37,1%, növekedés 23,1% – Szovjetunió 35,3%) Néhány éve már beszélhetünk hazai videokészülék és kazetta gyártásáról, illetve összeszereléséről, és kiépült a másoros kazetták kölcsönzésének és árusításának a hálózata is.

A videokazetta térhódítása a könyvtárakban azonban nem volt egyértelmű, sok a kérdés, az új probléma vele kapcsolatban. Ilyen gond például az, amivel a könyvtárosoknak rövidesen szembe kell nézniük, hogy a kazettákon lévő felvételek nem örökéletűek. Egy felvétel a mai technikai viszonyok között kb. 100 lejátszást bír ki, azután lassan kezdi elveszíteni színeit és élvezhetetlenné válik. Tartósságával ellentétben a videokazetták ára igen magas, ezért beszerzésüknél alapos mérlegelés, kezelésüknél pedig az állományvédelmi előírások betartása fontos. Természetesen az állományvédelem részét képezi a lejátszók és egyéb készülékek megfelelő karbantartása is. Az esetleges selejtezésnél is új helyzet áll elő, mivel nem a tartalom elavulásától függ, hanem pusztán a formai rész, a technikai állapot határozza meg. Ha a tartalma válik korszerűtlenné vagy fölöslegessé, nincs szükség selejtezésre, a műsor egyszerűen letörölhető és helyébe újat lehet felvenni.

Az előzőekben csak néhány olyan kérdést próbáltam fölillantani, amelyben eltérő a vi-

deo kezelése a hagyományos dokumentumokétól. A következő fejezetekben megpróbálom a közművelődési könyvtár és a videózás kapcsolatának legfontosabb kérdéseit elemezni. Videon a továbbiakban kizárólag az otthonokban és a közintézményekben használt videokazettákat és videomagnetofonokat értem.

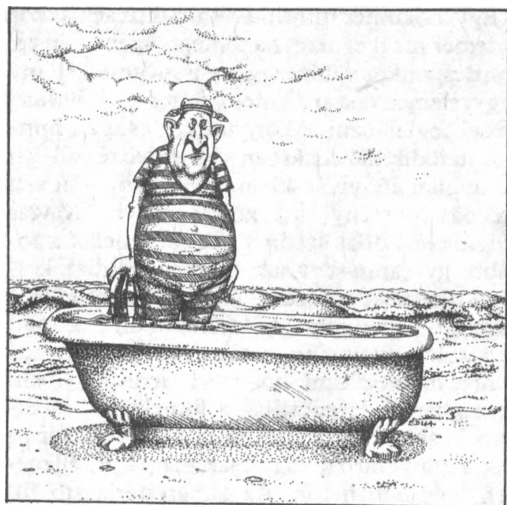
Helye van-e a videonak a közművelődési könyvtárban?

A címben feltett kérdés alapvető. Ezt mutatja, hogy nem csak idehaza ütközött néhol ellenállásba, hanem külföldön, a fejlett könyvtári kultúrájú országokban sem volt egyértelmű az új dokumentumtípus fogadtatása. Igaz, ott néhány évvel előttünk jártak, és amikor itthon még nem volt egyértelmű a válasz, ott már döntöttek és állást foglaltak a video mellett.

A legnehezebben Svédországban fogadták be a videokazettát a könyvtárakba. Erős erkölcsi felháborodást váltott ki ugyanis országszerte a videózás térhódítása, mivel a videonagyhatalmak elárasztották a svéd piacot kommersz filmekkel, horrorral, pornóval. További ellenérvek: a video hatására fogynak az olvasók, a képnézés kevésbé kreatív, mint az olvasás, költséges, amúgy is nagy az érdeklődés a video iránt, nem kell még a könyvtárnak is szerepet adni terjesztésében, reménytelen fölvenni a versenyt az angol-amerikai nagyiparral. A viták után kialakult az a vélemény, hogy helyet kell ugyan adni a videotechnikának a könyvtárban, de a szórakoztató filmek ellenében inkább a természettudományos filmek, nyelvoktató filmek, számítástechnikai filmek részesüljenek előnyben.

Norvégiában egy állásfoglalásban fogalmazták meg, hogy a video szerepe nem ugyanaz a felnőtt és a gyermekkönyvtárban. Úgy találták, hogy a videora elsősorban a gyermekeket ellátó könyvtáraknak van szükségük, mivel a piacnak ez a része kevésbé ellátott, mint a felnőtt filmek területe. Érdekes az a gondolat, amely a svéd álláspontnak szöges ellentéte. A norvégok szerint ugyanis egyáltalán nem meggyőző az az elv, amely kapcsolatot tételez fel a gyenge olvasási készség és a nagyarányú videózás között. A francia tapasztalatok is ez utóbbi nézetet erősítik. Véleményük szerint mivel a videot használók hosszabb időt töltenek a könyvtárban, felismerik lehetőségeit és elmélyültebb szellemi munkára ösztönzi őket.

Magyarországon elsőként az Országos Ok-

keveset tudnak és amellyel jóformán semmit sem tudnak kezdeni. Igaz, sok esetben a semmit nem tudás jobb lenne, mint a meglévő káosz és téves információk sokasága. Sajnos be kell látni, hogy a magyar videodzsungel az alapoktól egészen a legfelső szintig rendezetlen.”

Mégis – vagy talán éppen ezért – a könyvtáraknak be kell kapcsolódniuk még erőteljesebben a magyarországi videózásba. Az anyagi eszközöket jobban felhasználva, fokozottabb együttműködéssel, a lehetőségek jobb kihasználásával, és nem utolsósorban a könyvtárosok képzésével ez megvalósítható. Hiszen a társadalomban egyre inkább elterjedő eszköz iránt az igény nő a könyvtárakban is, és ahogy *Halász Béla* írja cikkének címében: „Videózni szükséges!”

A gyűjtemény jellege

A *Deutsches Bibliotheksinstitut* rendezésében 1985. június 12–13-án tartott szimpózium, melyet Video a közművelődési könyvtárakban címmel rendeztek, világosan megmutatta, mi a két fő iránya a gyűjtésnek. Az angol álláspont szerint a könyvtár nem kreatív intézmény, részt kell vennie az üzleti konkurenciaharcban és nem bújhat el a nem létező pedagógiai szerepe mögé. Ebből következik, hogy az angol könyvtárak mindenfajta filmet gyűjtenek. A skandináv államokban, elsősorban Svédországban a könyvtár szociális szerepét hangsúlyozták, kiemelve, hogy elsősorban az ismeretterjesztő filmeknek van helyük a könyvtárban, és vállalni kell a különböző hátrányos helyzetű használók (pl. halláskárosultak) ellátását is. Természetesen a gyűjtemény kialakítására az is hatással van, hogy mit és mennyiért kínál a piac.

Magyarországon a videopiacon a MOKÉP és a Televideo kiadó videokazettáihoz lehet leginkább hozzájutni. Ajánlataikból azok a típusú filmek, melyektől sok nyugati könyvtár elhatárolja magát, szerencsére hiányoznak, így a könyvtárakba sem juthatnak be. Tapasztalatom szerint az a gyakorlat alakult ki, hogy – a könyvekhez hasonlóan – a legkülönbözőbb témájú kazetták sorakoznak egymás mellett a polcokon. Túlsúlyban a játékfilmek vannak, de közvetlenül mellettük a legkülönbözőbb témájú filmek (portrék, klasszikus zeneművek előadásai, könnyűzene, tájfilmek, egyéb ismeretterjesztő alkotások és oktatófilmek) kaptak he-

tatástechnikai Központ könyvtárában és a tanárképző főiskolákon jelent meg a videotechnika. A közművelődési könyvtárak közül a kezdeményező a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár volt, amikor 1982-ben videokészüléket vásárolt. A jelenleg érvényben lévő jogszabályok alapján helye lehet a videonak a könyvtárban. A 17/1976. (VI. 7.) MT számú rendelet 9. paragrafusának b) bekezdésében olvasható: „A könyvtári anyag (Dokumentum) körébe tartozik a nem nyomdai úton terjesztés céljára előállított szöveg-, kép-, adat- és hangrögzítés (gépírat, fénymásolat, fénykép, mikromásolat, film, hanglemezz stb.)”. A video tehát lassan, de visszavonhatatlanul elfoglalta helyét a többi kommunikációs eszköz mellett, így helye van a könyvtárakban is, bár pontos szerepe még meghatározásra vár. Az egyik legfontosabb feladat egy országos helyzetkép készítése – írta *Tóth Dezső* 1986-ban. Ez a helyzetkép még ma sem készült el, pedig jó lenne tudni, hogyan áll ma a közművelődési könyvtárak videohelyzete. 1987-es adat szerint az A és B típusú könyvtárakban (135 megkérdezett közül) 50 db képmagnó volt. A fejlődés viszonylag gyors, igaz a szóródás elég nagy, hiszen pl. Békéscsabán hat készülék van, viszont négy megyei könyvtárban egyáltalán nem volt videokészülék 1987-ben.

A közművelődési videózás ellentmondásait jelezte a Magyar Könyvtárosok Egyesületének 1987-es szolnoki vándorgyűlésén rendezett videofórum is, melyről így ír *Tóth Sándor*: „...a video a honi könyvtárosok egy részének szemében még ma is csupán misztikum, amelyről

lyet. Munkahelyemen például, amely irodalmi és nyelvi szakrészleg, feladatainknak megfelelően gyűjtjük szépirodalmi alkotások feldolgozásait, írói portréfilmeket, könyvtárunkban tartott irodalmi előadások felvételeit, nyelvleckéket és a nyelvtanuláshoz kapcsolódva filmeket eredeti nyelven, melyek iránt a nyelvtanulók és nyelvgyakorlók körében igen nagy az érdeklődés. Ezek tartoznak szorosan a gyűjtőkörünkhöz, de ezeken kívül, amennyiben úgy gondoljuk, hogy van, illetve lesz érdeklődés, esetenként egyéb műsorokat is beszerzünk. Ilyenek például a filmművészet nagy rendezőinek – Fellini, Zeffirelli stb. – filmjei, vagy az ismeretterjesztő filmek közül a Magyar évszázadok című sorozat. Állományunk 1989 elején 370 db kazetta. A Jászberényi Városi Könyvtár 210 kazettájának megoszlása a következő: irodalmi adaptáció 45 db, játékfilm 9 db, gyermek és ifjúsági film 33 db, ismeretterjesztő film 58 db, nyelvlecke 4 db, történelmi dokumentum 29 db, irodalmi és szórakoztató műsorok, művészportrék 32 db. A Székesfehérvári Megyei Könyvtár és a Kaposvári Megyei Könyvtár állományában szinte minden műfaj megtalálható, a választék változatos. Az adatok azt mutatják, hogy a beszerzés elvei a videokazettáknál ugyanazok, mint a könyveknél és a hangzó dokumentumoknál. Vagyis a gyűjtőkörnek megfelelően gyűjtik a közművelődési könyvtárak a szórakoztató filmeket, a filmművészet jelentős alkotásait és a különböző témájú ismeretterjesztő filmeket. A pedagógiai jelleg a hazai könyvtárakban kevésbé dominál, de ennek nem az az oka, hogy ezt elutasítják a közművelődési könyvtárak, hanem az, hogy a legtöbb iskola ma már rendelkezik videokészülékkel, és az OOK jóvoltából a Tanérten keresztül kedvezményes áron juthatnak a szükséges műsoros videokazettákhoz. Természetesen ez nem menti fel a könyvtárakat az alól, hogy a nevükben is jelzett közművelődési jelzőnek eleget ne tegyenek, de bizonyos feladatok alól mentesülhetnek.

Alapszolgáltatások és „áraik”

A két alapvető szolgáltatás – a helyben használat és a kölcsönzés – kérdésében a video ugyanazt az utat járja be, mint a könyvtárak története során a többi dokumentum. Kezdetben a könyvek olvasása is helyhez volt kötve, századunkban pedig a lemezek, magnókazetták kölcsönzését is vita előzte meg, és most itt tartunk a videonál is.

Egy dokumentumtípus kölcsönzését akkor érdemes megkezdni, ha tömeges igény van rá. Kérdés, mikor válik az igény tömegessé. (Norvég vélemény szerint nem érdemes kölcsönzéssel foglalkozni akkor, amikor csupán minden hatodik háztartásban van videokészülék!) Az angliai könyvtárakban, 1983-ban, ahol van videogyűjtemény, ott kölcsönzik is. Magas kölcsönzési díjat szednek, ebből fedezik a további gyarapítást. Csak 18 év felüliek kölcsönözhetnek, egyszerre maximum hat videokazettát. Egy napra a kölcsönzési díj 1–2 font, ez a kölcsönzött film tartalmától függ. (Itt érdemes megjegyezni, hogy valamennyi nyugati országban differenciálják a filmeket. A játékfilmek, szórakoztató filmek vagy be sem kerülnek a könyvtárba, vagy csak magas díj ellenében kölcsönözhetők. Az ismeretterjesztő filmek, nyelvleckék, klasszikus alkotások, színházi előadások felvételei, oktatófilmek pedig ingyen, vagy igen olcsón vehetők igénybe.) Szomorú tapasztalata az angol könyvtárosoknak, hogy a kölcsönzők gyakran cserélték ki a műsoros kazettát üresre, és úgy adták vissza. Ennek ellenére Angliában a közművelődési könyvtárakban a szolgáltatás minden eddiginél jövedelmezőbbnek bizonyult, és e téren önfenntartókká váltak.

Az NSZK-ban 1985-től foglalkoznak videokazetták kölcsönzésével. Egy városi könyvtár – Schweinfurt – tapasztalatai szerint a video új réteget nem hozott a könyvtárba, viszont az eddig ritkán látott 25–45 év közötti korosztály tagjai az új szolgáltatás bevezetése óta gyakrabban jönnek. Érdekes, de ha végiggondoljuk, logikus megfigyelés, hogy a kölcsönző forgalom pénteken, szombaton a legnagyobb. Kazettánként 2 márka a kölcsönzési díj, vagyis nem túl olcsó. Ezért változatlanul annyira népszerű a helyben használat is, hogy sokszor egy hétre elő kell jegyeztetni.

A Norvég Állami Felügyelőség határozottan állást foglalt amellett, hogy az ingyenesség elvével szakítani nem lehet. Véleményük szerint azokat riasztaná el, akik amúgy is rá vannak szorulva. Az ingyenesség melletti érv az is, hogy új tagokat vonzhat a könyvtárba az új, ingyenes szolgáltatás. A kölcsönzési díj bevezetésének a legnagyobb veszélyét a norvégok abban látják, hogy ez utat nyithatna a hagyományos könyvtári szolgáltatások ingyenességének megszűnéséhez. Ebből következik, hogy a videoprogram csak jelentős állami támogatással valósulhat meg. (Ami a norvégok által említett veszélyt illeti, arra sajnos Magyaror-

szágon van példa. Igaz, videot még csak kevés helyen kölcsönöznek, de a beiratkozási díj már több könyvtárban emelkedett, a lemezek, magnókazetták kölcsönzéséért pedig úgynevezett térítési díjat szednek!

Nálunk is, mint más országok könyvtárai-
ban a videokazetták helyben használata és köl-
csönzése egyaránt jellemző. Munkahelyemen
például két videokészülék áll a használók ren-
delkezésére, melyek többnyire a nyitvatartási
idő alatt – reggel kilenctől este nyolc óráig –
egyfolytában üzemelnek. A videokazetták
helyben használatának a közművelődési
könyvtárakban semmi akadálya nincsen,
„amennyiben kizárólag az oktatáshoz, illetve a
közművelődéshez, ismeretterjesztéshez kap-
csolódik és ingyenes. A kölcsönzés is megenged-
ett, de szintén csak akkor, ha oktatási, köz-
művelődési, illetve otthoni vetítésre használ-
ják fel. „Üzletszerű vetítésük, pénzdíjas köl-
csönzésük, árusításuk tilos.”

A könyvtári videozás bevezetésével kapcso-
latban fontos a vonatkozó jogszabályok ismerete. Elsősorban az 1976. évi 15. számú tör-
vényerejű rendeletet és végrehajtási utasítást
kell ismerni, amely kimondja, hogy a könyvtá-
ri anyagok helyben használata, valamint erre
rendelt részének kölcsönzése díjmentes. Fon-
tos még tudni a sajtótörvény, a szerzői joggal
kapcsolatos rendelkezések és a kulturális tevé-
kenységek folytatásáról szóló 23/1986. (IV.
26.) MT számú rendelet idevonatkozó parag-
rafusairól is.

Sok könyvtár magától értetődően kezdte
meg a videokazetták ingyenes kölcsönzését.
A székesfehérvári Vörösmarty Mihály Megyei
Könyvtárban például a beiratkozási díj ellené-
ben, minden külön anyagi térítés nélkül lehet
videokazettát kölcsönözni. Egyszerre két ka-
zetta vihető el, három nyitvatartási napra.
A kölcsönzés egyszer meghosszabbítható.
A késést komolyan veszik, késedelmi díj na-
ponta és kazettánként 30 Ft. Másol baráti
körök, klubok létrehozásával oldják meg a kér-
dést. Például a Jászberényi Városi Könyvtár-
ban és a Szabó Ervin Könyvtár egyes egysé-
geiben. Ezekben tagdíj befizetése ellenében
használhatják a videógyűjtemény anyagát, ja-
vaslatot tehetnek a klub működésével kapcso-
latos kérdésekben, beleszólhatnak a beszerzés-
be. Több könyvtár a jelenlegi pénzügyi hely-
zetben csak így látja megoldhatónak azt, hogy
be tudjon szerezni a könyvtárnak műsoros ka-
zettákat anélkül, hogy ez más dokumentumok
beszerzésének a rovására történne. Kérdés az,

hogy a nem klubtag könyvtári tagok is hozzá-
juthatnak-e ehhez az állományhoz, és ha igen,
mit szólnak ehhez a klubtagok. Néhány könyv-
tárban úgy hidalják át a kölcsönzési díj kérdé-
sét, hogy térítési díjnak nevezik.

A szakma egy része veszedelmesnek ítéli ezt
a nézetet: „Egyrészt azért, mert jogszabályelle-
nes, másrészt, mert ellenkezik a közművelődé-
si könyvtár alapszámjével, azzal, hogy min-
denki számára legyenek hozzáférhetőek a
könyvtár dokumentumai, függetlenül a hasz-
náló anyagi helyzetétől. Akkor, amikor a min-
denki által legkönnyebben hozzáférhető doku-
mentumok, a könyvek szolgáltatása ingyenes,
a nehezebben megszerezhető, a grafikáké, vi-
deokazettáké sem történhet díj ellenében, ez
ugyanis tovább növelné a hátrányos helyzetből
fakadó művelődési egyenlőtlenséget. Az okfej-
téssel egyet kell értenünk, de gondoljuk végig
azoknak az indokait is, akik az ingyenes köl-
csönzés ellen foglalnak állást. Kik kölcsönöz-
nek ma Magyarországon videokazettát? Akik-
nek már van lejátszókészülékük. És lejátszóval
ma hazánkban nem feltétlenül a hátrányos
helyzetűek rendelkeznek. Akiknek pedig nin-
csen gépük, mindenképpen a helybenhaszná-
latot választják, függetlenül attól, hogy a köl-
csönzés ingyenes vagy nem. Viszont, ha pénz-
ért kölcsönöz a könyvtár, fel kell mérnie,

hogy ezen a területen már van konkurencia, amellyel nem biztos, hogy kínálatban fel tudja venni a versenyt. (Elsőként a MOKÉP Videotékájában kölcsönöztek videokazettát 1985-től, 1988-tól pedig a Televideo Kiadó és az Intervideo cég is több kölcsönzőhelyet nyitott. Lehet még kölcsönözni a Skála Metro Printben és az Ifjú Gárda Művelődési Házban is. A legújabb cég, amely 1989-ben alakult és videokazettákat kölcsönöz, a Novum.) Nem utolsósorban szempontra kell látni, hogy egy ilyen szolgáltatás beindítása igen költséges, és a mai gazdasági körülmények között luxusnak hat az ingyenesség. A Szabó Ervin Könyvtárban a videokazetták kölcsönzését még nem vezették be, de magnókazettákat és hanglemezeket már régóta kölcsönöznek. 1988. január 1-jétől a hálózat könyvtáraiban térítési díj ellenében történik a kölcsönzés. „Természetesen az ideális az lenne, ha a könyvtári szolgáltatások pénzessé tételére nem lenne szükség, s a rugalmas, használói érdekeket figyelembe vevő átalakulás nem fűződne, többek között, a szolgáltatások fenntartásának anyagi értékéhez. Ha nem kellene leírnom, hogy a kétezer darabbal kevesebb dokumentum közel egymillió forinttal került többre 1988-ban, mint az előző évben, s a különbség jelentős részét a nem hagyományos dokumentumok térítéses szolgáltatásaiból fedezzük. S ha nem kellene ideírnom végül, hogy a térítéses kölcsönzés bevezetésével egyetlen célunk volt csupán – a használók megértésével –, átvészelni ezt az időszakot. Ha ekkora gondot okoz a hanglemezek és magnókazetták beszerzése és kölcsönzése, mit jelenthetne anyagilag a videokazetták kölcsönzése, amely szolgáltatás sokkal több pénzt emészt fel, mint a helybenhasználat, hiszen több pél-

dányra van szükség egy-egy műből, gyorsabban mennek tönkre a kazetták stb. (Ezen indokok alapján a Szabó Ervin Könyvtár hálózata egyelőre nem foglalkozik a videokazetták kölcsönzésének bevezetésével.) Végül meg kell említeni, hogy egy rögtönzött közvéleménykutatásom az olvasók körében azt bizonyította, hogy a használók többsége természetesnek venné, hogy a videokazetták kölcsönzéséért fizetni kellene. Ezt mondták még azok is, akik személy szerint nem tudnának vagy nem akarnának élni ilyen szolgáltatással, és megmaradnának az ingyenes helybenhasználatnál.

Ezek igen meggyőző érvek, és ahhoz, hogy mindezek ellenére ki lehessen tartani az ingyenesség mellett, a jelenleginél sokkal jobb együttműködést és racionalizálást kellene megvalósítani. Például jó lenne meggyőzni a könyvtárosokat arról, hogy ha vesznek 10–15 műsoros kazettát és azt kölcsönzik, nem tesznek jót a használóknak és a könyvtárnak sem. E helyett inkább meg kellene szervezni az állományépítés jobb összehangolását az intézmények között. Felesleges, hogy egy kerületen vagy egyes kisebb körzeteken belül több különböző könyvtár is megvegye ugyanazt a 2000 Ft-os műsoros kazettát, amelyet esetleg évente csak egyszer néznek meg. Inkább a könyvtárközi kölcsönzés lehetőségeit kellene kihasználni, és így a többször 2000 Ft-ból nem egy mű lenne több példányban, hanem sok jó film, amelyekhez bármelyik könyvtár bármikor hozzájuthat. Így okosabb gazdálkodással, jobb anyagi lehetőségekkel rendelkezve fel sem merülne, fel sem merülhetne senkiben sem a kölcsönzés ingyenességének megkérdőjelezése. *(Folytatjuk)*

Kopcsay Ágnes

Olvastuk,

s nem csupán „átlapoztuk” a Magyar Tudomány idei negyedik számát, s e szerény distinkció előzetes jelzés kíván lenni: az Akadémia folyóirata valóban megújulóban van. Divatszóval élve: *populárisabb* lett, miközben a szakember meglepedéssel nyugtázhatja: nem a színvonal rovására. Íme, néhány bizonyító példa: az egyes írások élén, miként angolszász mintára világszerte, így a magyar napisajtóban is már régen polgárjogot nyert, rövid összefog-

lálás tájékoztatja az olvasni szándékozót, neki való, őt érdeklő témával foglalkozik-e a kérdéses tanulmány. S, hogy a tartalmi megújulás is bekövetkezett, beleértve a törekvést a társadalmunk egészét éppen foglalkoztató kérdések felvetésére, lehető minél teljesebb „körüljárására”, annak igazolásául – mert példaértékűnek tartjuk – hadd időzzünk el kissé hosszasan a folyóirat „indító” blokkjánál, amely *A nemzeti kisebbségek kollektív jogai* összefoglaló cí-

met kapta (a téma időszerűsége, s az, hogy szinte hazánk valamennyi lakosát, s közvetve-közvetlenül a határainkon kívül élő magyarságot érzelmiileg is a legmélyebben érinti, nem igényel bizonyítást!).

Főszerkesztői „ajánlás” vezeti be a tanulmányok közlését, azoktól tipográfiai módszerrel, olvasói szemmel is megkülönböztethető dőlt betűs (kurzív) szedéssel elválasztva. *Köpeczi Béla*, a művelődéspolitikai különféle posztjain sokat megélt akadémikus, főszerkesztő maga is minitanulmányban foglalja össze a számunkra oly szomorúan időszerű kérdés lényegét. Íme, röviden, „összerántva”, a történeti előzményekről ezeket mondja: A liberalizmus (élén Eötvös Józseffel) úgy vélte, hogy „az egyéni jogok biztosítása kielégítően oldja meg a nemzetiségi kérdést, bár elfogadták, hogy a nyelv és a kultúra vonatkozásában bizonyos kollektív jogokat el kell ismerni.” Ez illúzióknak bizonyult, s eljött a nagy csalódás kora is: „A magát szocialistának tartó ideológia és politika lényegében ugyanezen az úton indult el”, vélvén, hogy „a társadalmi átalakulás önmagában is megoldja a nemzetiségi problémákat.” Hogy ezen az alapon mire mentünk? Nos: „...felerősödtek azok a nemzetállami törekvé-

sek, amelyek a nemzetiségek erőszakos asszimilációját tűzték ki célul... Ezek a törekvések még veszélyesebbek voltak, mint a liberalizmus idején érvényesülő nacionalista tendenciák, mert az állam politikai, gazdasági, jogi, kulturális mindenhatóságát vehették igénybe.” S még egy fontos megállapítás, amit sajnos a legközelebbi múlt (múlt?) eseményei igazolnak: „a demokrácia megteremtése, a pluralizmus elismerése automatikusan nem vezet a kisebbségek jogainak érvényesítéséhez...” „Ebből a meggyőződésből kiindulva kértünk fel szakembereket – mondja a jeles főszerkesztő –, hogy világítsák meg a nemzeti kisebbségek jogi helyzetének történelmi és mai problémáit, s mutassák fel... a megoldási javaslatokat”. Íme a lista: *Niederhauser Emil* A nemzetiségi kérdés történeti előzményei Kelet-Európában, *Herczeg Géza* A nemzeti kisebbségek védelme a nemzetközi jogban, *Baka András* Nemzetiségi vagy kisebbségi törvény? *Enyedi György* A Kelet-Közép-Európai régió címmel közölt tanulmányai tárgják fel minden oldalról a témát, majd még Függelék egészíti ki mindezeket. Az utóbbi *A szövetséges és társult főhatalmak és Románia között Párizsban 1919. évi december hó 9-én aláírt szerződés szövegét* tartalmazza.

Egyébként szorongató érzés arra gondolni, hogy a fentiek ily mértékű kifejtése „elvette” a helyet például az olyan kitűnő (és olvasmányos!) írások vázlatos bemutatásától mint amilyen például *Ruszoly József*é, A választási bíráskodás: alkotmánybíráskodás, vagy *Mészáros István*é, a Pázmány Péter „oktatáspolitikája”. Pázmány és a korabeli iskolarendszer. (Két mondat az utóbbi „preambulumból”: „Még a szűkebb szakmai közvélemény is szinte kizárólagosan az egyetemalapító Pázmányt ismeri, pedig jelentős szerepe volt a hazai katolikus középiskolai hálózat fejlesztésében, de figyelme kiterjedt a népiskolára is. Tanulmányunkban Pázmánynak a hazai középszintű iskolahálózat fejlesztésére irányuló törekvéseit szeretnénk megvilágítani.”)

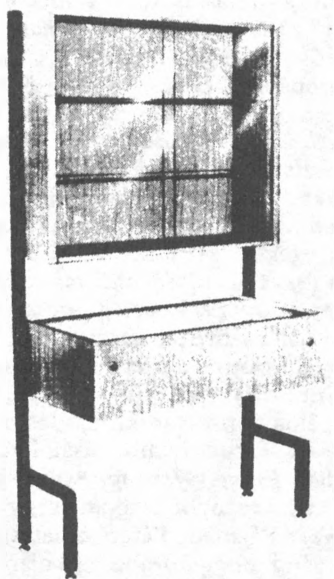
Még annyit: a folyóirat címe „megtévesztő”. Nagyon is „fogyasztható” (helyi és országos politikában „utazók” számára különösen, így az őket kiszolgáló könyvtárosoknak kötelező olvasmány!). Ám, megtéveszteni sem akarunk senkit, bőven találunk benne olyan írásokat is, amelyek „üzenetét” csak egy szűkebb szakmai olvasógárda képes „venni”. De így van ez rendjén; mégis csak a Magyar Tudományos Akadémia folyóiratát lapozzuk. (Sy)

A TANÉRT AJÁNLATA

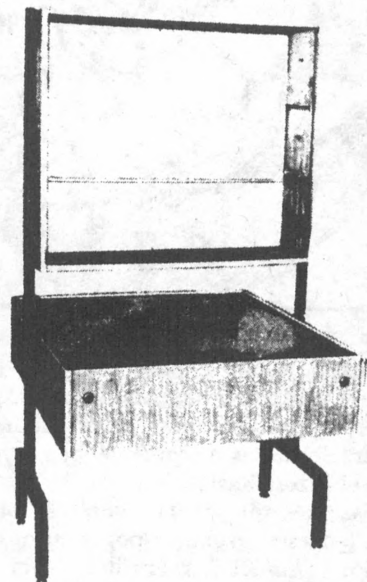
Bemutatjuk a

MERABONA KÖNYVTÁRI BÚTORCSALÁD

további két tagját

Egyoldalas vitrin
Fogyasztói ára: 3930,- Ft.

Kétoldalas vitrin
Fogyasztói ára: 5120,- Ft.

Mindkét vitrin felső része tolóüveggel zárt üvegpolcos szekrény, amely alatt üvegtetős tároló található

VÁRJUK KEDVES VÁSÁRLÓINKAT!

Országos Tanszergyártó
és Értékesítő Vállalat
Bútorkereskedelmi főosztálya

Budapest, VIII., Szentkirályi u. 8.
Levél cím: Budapest 1428 Pf. 2.
Telefon: 339-938